

Տարեկան գինը 10 ռուբլի է, կես տարեկանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ:
Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր թաւին 2 կոպեկ:

„ՄՇԱԿ“

ԴՐԱՎԱՆԵԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԴԻՐ

ՆԵՐԿԱՅ 1887 ԹԻՒՆ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն դրերով և նոյն պրօգրամայով: Մեր կը ստանանք սեփական
ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ:
«ՄՇԱԿ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, կես տարեկանը 6 ռուբլի:
Գրվել «ՄՇԱԿ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարձրագույն և Բարձրագույն փողոցների մի-
ջև, Թիֆլիսում, Թաւմաշիկի տանը):
Կայսերութեան ուրիշ քաղաքներէն «ՄՇԱԿ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հա-
ցեով. ТИФЛИСЪ, Редакция газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du jour-
nal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մանկական երգարան. — ՆԵՐԳԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.
Բամբակի արդիւնաբերութիւնը Ներսիսեան նա-
հանգում Հոգաբարձական ընտրութիւնները Բա-
ղով լուծեցականներէ մէջ. Ներքին լուրեր. — ԱՐ-
ՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Իրանական հարց. Նամակ
Կիլիկիայէ. Արտաքին լուրեր. — ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. —
ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐԱՆ

Քաղաքակիրթ ազգերի ժողովրդական
գաղութներում կանոնաւոր երգեցողու-
թիւնը համարվում է մանկավարժական
գործը միջոցներից մին: Մանուկների խօ-
րակաւ երգեցողութիւնը մանկավարժու-
թեան հայեացքով գլխաւորապէս երեք
տեսակ կրթիչ ազդեցութիւն ունի. 1) եր-
գեցողութիւնը զուարճացնում է մանուկ-
ներին, 2) նա պարզացնում է նրանց ձայ-
նը, զարգացնում է նրանց կուրծքը, նա հա-
մարվում է թղթերի ամենալաւ գիւմը և ա-
տիկա և 3) խօրակաւ երգեցողութիւնը
սովորեցնում է մանուկներին ներդաշնակու-
թիւն, ընտելացնում է նրանց զիջողակի-
նայի, ներշնչում է մանուկներին մէջ միա-
բանութեան գաղափարը:

Երգեցողութիւնը, որ քաղաքակիրթ եր-
կրների ժողովրդական գաղութներում վա-
ղաց արդէն մոցրած է որպէս կրթիչ ա-
ռարկայ, զարգացնող մանկավարժական ա-
ռում տակաւին ունի չէ գործել որպէս
ուսուցման կանոնաւոր և անհրաժեշտ ա-
ռարկայ: Եւ մենք մինչև այժմ չունենք էլ
մեր գաղութներում կանոնաւոր երգեցողու-
թիւնը մոցնելու համար օրինաւոր կերպով
կազմված ձեռնարկներ:

Այդ է պատճառը որ չէ կարելի չուրա-
խանալ, երբ հայերէն լեզուով այդ տեսակ
ձեռնարկ հրատարակելու առաջին փորձ է
լինում:
Այս օրերս հրատարակվեցաւ Պետեր-
բուրգում «Քանդիկ մանկական» գիրքը, որ
պարունակում է իր մէջ երգեր, պարերգեր
և աղօթքներ փոքրահասակ մանուկների
համար: Այդ երգերը ձայնագրեցին Ղա-
ղար Եփեսացի Եւսեբիոսեան և պ. Մա-
կար Նիսիայեան:

«Քանդիկ» երգերը քաղված են այլ և այլ
մանկական գրքերէն, եղանակները փոխա-
գրված են ռուսաց և գերմանական եղա-
նակներից, իսկ մի քանիսն էլ վերցրած լի-
նելով ժողովրդական հայոց եղանակներից,
կազմողներին ինքնուրոյն շարադրութիւններ
են:

Ինչ որ երաժշտութեան է վերաբերվում,
կարելի է ասել որ այն կտորները, որոնք
ուղղակի վերցրած են ռուսաց կամ գեր-
մանական եղանակներից լաւ են, կանոնա-
ւոր կերպով են գրված, քանի որ կազմող-
ների աշխատանքը սրանց վերաբերմամբ
միմյան զրա մէջն էր պարունակվում, որ

արտադրեն այդ եղանակները, ամբողջու-
թեամբ վերցնեն նրանց և միայն յարմարեց-
նեն եղանակին հայոց խօսքերը: Բայց ինք-
նուրոյն եղանակների, հայոց ժողովրդա-
կան երգերի փոխադրութեան մասին նոյնը
չէ կարելի ասել: Ի հարկէ պէտք է ներու-
ղամիտ լինել դէպի այդ տեսակ առաջին
փորձը, քանի որ առաջին փորձը միշտ թե-
րութիւններ կունենայ, բայց չէ կարելի չը
նկատել որ զբոյցի մէջ ձայնագրված ժողովր-
դական երգերը շատ տեղ անաշուղ կերպով
են ներդաշնակված: Մի քանի տեղ նկատ-
վում է աննկատաւարութիւն, դիսսոնանս,
ակօպանդմէնտի մէջ ալ ձեռքի (դիսկանտի)
ձայններ զրված են մի «տօնի» մէջ, իսկ
ձայն ձեռքի (բասի) ակօրները մի այլ
«տօնի» մէջ: Գուցէ այդ կարված է անա-
շուղ սրբադրութիւնից, գուցէ այդ աննե-
րաշնակութիւնները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ
տպագրական սխալներ, բայց այդ տեսակ
սխալներ նկատվում են ուղիղ այն կտորնե-
րում, որոնք ինքնուրոյն են և կազմողները
վերցրած են ժողովրդական հայոց կամ առ-
հասարակ կովկասեան երգերից: Շատ տեղ
օրինակ, դիէզն եր, բէմօլն եր և բէ-
կարն եր անտեղի են զրված: Մենք զարձալ
այդ բոլոր վերաբերում ենք անաշուղ սրբա-
դրութեանը և ոչ թէ զբոյցի կազմողների
երաժշտական ամենատարրական կանոնների
անհասկանալուն: Բայց նոյն իսկ այն պատ-
ճառով որ երգարանը նշանակված է մա-
նուկների և գաղութների համար, նա պէտք
է աւելի խնամքով սրբադրվէ:

Հասակ առաձեռնի ընթերցանութեան
համար հրատարակվող գրքի, ամսագրի,
լրագրի մէջ հանդիպող տպագրական
սխալները այն նշանակութիւնը չունեն,
ինչ նշանակութիւն ունեն նոյնանման սր-
կալները մանկական ընթերցանութեան
համար նշանակված գրատպերի մէջ: Դա-
սագրերը, ձեռնարկը պէտք է, որքան հնար
է, անսխալ հրատարակվեն: Նոյնը պէտք է
պահանջենք և մանկական երգարանից:
Վերջապէս կասենք որ զբոյցի գինն էլ
երկու ռուբլի, մեզ թանգ է թվում:

Գ. Ա.

ՆԵՐԳԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՄԲԱԿԻ ԱՐԻԻՒՆԱԲԵՐՈՐԴԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅՆԱՆ
ՆԱՀԱՆԳՈՒՄ

Բամբակը, ինչպէս յայտնի է, մեզանից արտա-
հանվում է Ռուսաստան և այնտեղի գործարանա-
տէրերը գործնից պատրաստելով դանդաղան չիկ-
կիկն յետ են դարձնում մեր երկիրը ու մեզ վրա
ծախում աւելի վատաւարով: Այդտեղ մենք արդի-
րաբերողներ, դաւում ենք գործարանատէրոյ,
կամ լաւ ևս է ասել, դրամը մ շ ա կ ն եր, վերց-
նելով ամենափոքր կամ շատ անդամ ոչինչ
վարձ մեր աշխատութեան համար և մեծ մասը
թողնելով նրան:

Ներսիսեան արտադրում է բամբակի ահադին քա-
նակութիւն, որը բաժանվում է մի քանի տեսակ-
ների, որոնց մէջ գլխաւորներն են «Ամերիկայի
սերմից» և «Հոլադոյա» անուանվածները: Առաջին
տեսակը բարձր է և մինչև մէկ ռուբլի էլ պուղին
աւելի է վաճառվում երկրորդից, բայց այնու ա-
մենայնիւ այդ երկու տեսակներն էլ ունեն իրանց
լաւ և վատ տեսակները, որոնք Ներսիսեան վաճա-
րանոցում առանձին անուաներ չունեն, բայց
զարձեալ դնանաւորութեան մէջ ունեն միմեանցից
պուղին մինչև 20 կոպեկ դանդաղանութիւն: Բայց
այդ բամբակ մշակող գիւղացիները, մանաւանդ
թուրքերը, բամբակը վաճառ հանելիս, երբեք ամ-
բողջ հակը մի տեսակից չեն կապում. նրանք ա-
մենայն հարկիւթեամբ անպէս են չիթթում
վատ լաւի հետ, որ կարողանան ծախել լաւի
փոխարէն: Ի հարկէ, Ներսիսեան դնողը այդ լաւ է
հասկանում ու այն գինն է տալիս, ինչ կարելի է
տալ այդպիսի չիթթած տեսակին: Գիւղացին
կարծելով թէ իր հարկիւթեան չեն իմանում,
չարձեալում է այդպէս էլ անել և այդ սովորու-
թիւնը կարծես մի տեսակ խտտ է դարձած, այն-
պէս որ մաքուր, առանց խառնուրդի բամբակ Ն-
րսիսեան բաղարում համարեա թէ չէ կարող զեղ-
նել: Գիւղացու ձեռքից դնող վաճառականը թող-
նում է բամբակը նոյն գրութեան մէջ, կամ եթէ
ջոկում է էլ, չատ թող կերպով, այնպէս որ գոր-
ծարանատէրոյ աչքում այնքան էլ մեծ դանդաղ-
անութիւն չէ ունենում: Եւ այսպէս սկսած գիւղա-
ցի հողագործի ձեռքից դուրս գալուց մինչև գոր-
ծարանատէրը ձեռքը անցնելը մեր երկրի բամ-
բակը, որ եթէ ոչ առաջինը, գոնէ առաջիններից
մէկը կարգ է համարվել, ներկայացնում է մեզ
մի խառն, դանդաղ տեսակները միմեանց մէջ
չիթթած բամբակ: Այսպիսով կորչում է մեր երկ-
րի նշանակութիւնը գործարանական և արդիւնա-
բերական աշխարհի համար, նա ճանաչվում է
բամբակ-արդիւնաբերող երկրորդական երկրների
մէջ, հետևաբար, մասնագէտների կողմից գլխաւոր
ուղղութիւնն է արժանանում:

Իսկ եթէ Ռուսաստանի գործարանատէրը առ-
ժամանակ հաւատում է ցոյց տուած նմուշներին
և առնում է բամբակի մի յայտնի քանակութիւն,
այդ չէ նշանակում որ հետզհետ համազօրվելով թէ
անհարկն է գտնել մեղմանում մաքուր տեսակի
բամբակ, նա օրից օր վատ կարծիք չի կազմի
մեր վաճառականների վրա, որով և կընկնի մեր
վաճառականների թէ հաւատարմութիւնը, թէ
վարկը և թէ պատիւը: Եւ այդ պատճառով այժմ
արդէն Ռուսաստանի գործարանատէրերը սկսում
են թափվել Ներսեան և զննելով բամբակը շոկել
տեսակները ու ճանաչել արդիւնաբերող ոյժը,
այն ինչ՝ այդ մեր պարտականութիւնն էր: Նը-
րսեան, որոնք այժմ Ներսեանում առնում և իրանց
գործարանի համար ջոկում և ուղարկում են բամ-
բակը, — մեծ գովեստով են խօսում դրա մասին,
ասելով որ այդ բամբակը մի ք ա ն ի տ ե ս ա կ-
ն եր ի կարելի է բաժանել, որոնցից ամենատա-
րակ է իր ծախիլը այժմեան գինը: Իսկ բարձր տե-
սակը շատ բարձր գնով: Եւ եթէ Ներսիսեան վաճա-
ռականները այսպէս շարունակեն գնել և Ռու-
սաստան ուղարկել չիթթած բամբակ, — մի քանի
տարուց յետոյ բոլոր գործարանները կուղարկեն
Ներսեան իրանց ազնիւներին, որոնք առանց տե-
ղացի միջնորդներին դիմելու, իրանց ձեռքը կը
զցեն այդ առևտուրը, հողն էլ իրանց գիւղացու-
տեսակների ձեռքով կը մշակին և օրից օր այդ ար-
դիւնաբերութիւնը կանցնի գործարանատէրերի
ձեռքը:

Ռուսին ցանկալի է որ մեր վաճառականները,
ամենայն խտտութեամբ վերաբերվին դէպի չիթ-
թած բամբակի հրապարակ և վաճառ հանելը, դա-
նադանութիւն գնեն տեսակներէ մէջ, բարձր տե-
սակին լաւ գին տան, գիւղացուն հասկացնեն և
մինչև անգամ, նրան սովորեն որ չը չիթթեն տե-
սակները և գլխաւորապէս իրանք էլ չը չիթթեն,
հակառիկ մէջ մաքուր կերպով կապեն, և առանց
կեղծելու գնեն գործարանատէրոյ առաջ: Այսպի-
սով:

սով գործարանատէրը չի իսկ տեղական վաճա-
ռականի օգուտը, ընդհակառակն վաճառականի
ձեռքից կանոնի բամբակը, դրանով կը բարձրա-
նայ մեր երկրի վարկը, տեղական վաճառական-
ների պատիւը և հաւատարմութիւնը, և որ գլխա-
ւորն է, կաղնուանայ նոյն իսկ արդիւնաբերած
նիւթի տեսակը:

Հարկը պահանջած ժամանակում, մեր վաճա-
ռականները չը պէտք է դնան բերել տալ ար-
տասանմանից և ձրի բաժանել արդիւնաբերողնե-
րին բամբակի լաւ տեսակի սերմերը:

Մեր կարծիքով այդ է, առ այժմ, միակ հնար-
քը բամբակի առևտրի ընկած դրութիւնը բարձ-
րացնելու համար:

Ս. Տ. Մ.

ՀՈԳԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԲԱԳՈՒՆԻ ԼՈՒ-
ԹԵՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԵՋ

Փետրվարի 15-ին Բագուի լուծեցական հայերը
հրաւիրված էին իրանց ժողովարան՝ նոր հոգաբար-
ձութիւն ընտրելու: Նրանք բոլորեցան իստու-
նատած էին ժողովարանի նախաձեռնողի վրա, երբ
սկսեցին ընտրութիւնը: Ինչ հոգաբարձուները վեր-
կացան տեղերից, գնացին բարձր և բռնեցին ա-
ռաջին տեղերը երեսները դարձրած դէպի հան-
դիսականները: Պարոն պատուրը իր աղօթքի մէջ
խնդրեց Աստուածանից, որ նա ինքը ընտրի իր
ժողովրդի համար իր սրտի ուղած հոգաբարձու-
ները: Աղօթքից յետ նա յայտնեց ժողովրդին իր
բաւականութիւնը դէպի Ինչ հոգաբարձուների
գործունէութիւնը և սկսեց շատ օրինակներով համո-
զել դարձեալ նրանց ընտրել առանց դալժակլիւ-
րու նրանց բարձր ու վարքի վրա: Ամենեւս, ա-
ռում էր նա, սխալական ենք, արատաւոր ենք,
հոգաբարձուներն էլ մարդիկ գոյով, կարող են սը-
խալական և արատաւոր լինել և մի և նոյն ժա-
մանակ ղեկավարել ժողովուրդը: Հոգաբարձուները
պիտի հարուստ լինեն, որ հիկեղեցուն օգնել կար-
ողանան, նրանք մարդկանց մէջ պատիւ պիտի ունե-
նան, այս է հոգաբարձուների գլխաւոր յատկու-
թիւնը և այս յատկութիւնը ունեն մեր հոգաբար-
ձուները, էլ ինչ պատճառ ունենք նրանց չընտրե-
լու:

Մի տէրութիւն, ասում էր նա, երբ շուտ
շուտ փոխում է իր թագաւորներին, նրա գործերը
լաւ չեն գնում: Դի տու, որ նոր նոր կառավա-
րիչներ է ստանում, նա սաստիկ վնասվում է: Եւ
այսպէս շատ օրինակներով պ. պատուրը կամե-
նում էր ասած լինել ժողովրդին, որը ականջները
սրած լսում էր նրան, թէ իր աղօթքի մէջ խնդը-
րած հոգաբարձուները, որոնց Աստուած իր սրտի
ուղածին պէս պիտի ընտրէր, Ինչ այդ Ինչ հո-
գաբարձուներն են, վանորոյ ժողովուրդը Աստու-
ծոյ ընտրութեան դէմ մեղանշած կը լինի, թէ որ
նա Ինչներն թողած նորերը ընտրէ: Հիմա որ
պատուրը պիտի ընտրէր հոգաբարձութիւնը, էլ
ինչու էր հրաւիրում ժողովրդին հոգաբարձու-
ներին: Պատուրը այդպիսի առաջարկութիւնից
քաջալերված մի քանիսը ձայն տուին, թէ մենք
մեր Ինչ հոգաբարձուներից գոհ ենք և ուղում
ենք, որ դարձեալ նրանք լինեն. միւսները ասե-
ցին, թէ լաւ է, որ քուսակութեամբ ընտրվի հո-
գաբարձութիւնը, սա է կարող և այսպէս էլ պա-
հանջում է արդարութիւնը: Հոգաբարձուներից
մինը վերկացաւ տեղից և ասեց՝ Հոգաբարձութիւն
անելը կը նշանակէ անպատեւել Ինչ հոգաբարձու-
ներին, ու որ Ինչներն ուղում է, թող ոտի կանգ-
նի: Մի քանիսը բարձրացան տեղերից. նկատ-
վում էր, որ ոմանք նրանցից ակամայ էին բարձ-
րանում և ինչ անէին, որ չը բարձրանային, քանի
որ նրանցից շատերը հոգաբարձուների բարեկամ-
ները և ծառաներն էին, հակառակ դէպքում պի-
տի կրկնել ընկնելն և հացի կարօտ մնալին: Շատ
անգամ բարեկամական յարաբերութիւնը և հայի
խնդրը ստիպում է մարդուն հրաժարվել իր սե-
փական կամքից, խղճի և համարձեղ արդատու-
թիւնից:

Այս քեզ մի խումբ հայեր, որ չը հաւանելով իւրանց մայրենի եկեղեցին, անշատովել են նրանից և կամեցել են բարոյականութեան, խաղաղութեան, սիրոյ և կարգապահութեան օրինակ դառնալ ուրիշ-

ներերի առջև, տես ինչքեր են անառւմ: Այն օրը, որ
զու մտար այդ համայնքի մէջ, պիտի ուխտու
հրամարվել քս սովական կամքից և համոզմունքից
ու հնազանդիւն սրա և նրա կամայականութեան
կամ, ինչպէս կ'ստան, զրուտի կատարել և տաս սրան
հոյնականութի ձեռքը, իսկ մարավել դրանց մէ
բարձր դիրքը բանող պարոնների ձեռքը:

Մի քանի խօսք Շամսխուհ հոգաբարձուլթեան վրա: 22 տարի սրանից առաջ Շամսխուհ հայ աւետարանականներին լուսեհրական եկեղեցու գլխի վր ընդունելու ժամանակ Մոսկվայի դեներալ տեղերինտնողնտու նրանց մէջ երկու հոգաբարձու է ընտրուած, որոնց 21 տարի շարունակ վր ըրում են իրանց պաշտօնը: Այդ ժամանակալից յետո՛ւ երբեք ժողովուրդը չը գիտեր, թէ ինչպէ՛ս են գնում եկեղեցական գործերը, ուր և ինչ զը ըլլովեան մէջ էր եկեղեցական կապիտալը. վերջապէս ստիպուիւմ է նա անցնալ տարի իր համալնոր հոգաբարձուլթին ընտրելու: Պատասօրը տեսնելով, որ ինչ հոգաբարձուները չեն ընտրված, աստօղի վրաւորվելով զորում է Բագուից Շամսխուհ հայ լուսեհրական ժողովրդին իր անբաւականութիւնը և մի քանի մեղադրանքները գնդով նրա վրա, այոնց մէջ ժողովուրդը մեղաւոր չէր, հրաժարվում է իր պաշտօնից: Միանելի չազըում նա զըրում է ժողովրդին և մեղադրում, թէ նա հակառակ գնեւերալ-սուպերիտնողնտի կարգադրութեան մինչև իրանց կեանքի վերջը հոգաբարձու նշանակվածների տեղ ընտրում է իր համար նոր հոգաբարձուներ, թէև ապօրինի կարգադրութիւն եղած չէ: Այդ հրաժարականը շատ թանգ է նրա ստում ժողովրդին. որքան աղաչանք է թափուում նա պատօղի ոտերը, մինչև որ համոզում է նրան իր հրաժարականը յետ վեր առնել: Ինչո՞ւ ժողովուրդը, ուրիշ էլ ինչ ճար ունես, թէ որ քեւ ապրեան չը ստորացնես. նաալ վերջապէս ապրելիս ժայռոտ տեղ դուրս եկաւ: Այստեղ ինձանից ծածկված մի ուրիշ գաղտնիք կայ, թէ ինչպէ՛ս երբեք պատասօրը ինչ հոգաբարձութիւնն է սիրում, իսկ նոր և թարմ ոյժերը նրան վնասակար են երևում:

Անաչատ կերպով խոստովանած, այդ մոլոր վուրդը ուկրաբ հետևում էր բարդապահմութեան եղբայրսիրութեան, կարգապահութեան և ուրի՛ն առաքինութիւններէ, ըստց այսօր նա, որ մի ժամանակ վերայիշեալ ցափութիւններով ուրիշներին շլացնում էր, ըսան ու հինգ տարւոյ ինքնացըծու շատ զբորոնէր լսելուց կտացած, թմրած բարու ապակէ՛ն իր բարձրութիւնից. ընկած է: Նա որ այդ կարճ ժամանակամիջոցում այլընձան յետոյ տաղիմութիւն է արած, ապա համո՛ծանտելոյ սրա հետ 1,500 տարի իր գոյութիւնը չարուհի նակով հայ լուսաւորական եկեղեցին, պիտի ասած վերջինիս մէջ մարդուտ աւելի կամը և համոլմունքի ազատութիւն է հնորհմում և աւելի կարգապահութիւն կայ, ըան թէ առաջնոյն մէջ: Գոնէ զրանը մարդուտ թլոյ չհն տալի վայելելութիւն և համոլմունքի ազատութիւն այն չափով, որ չափով վայելում են սրան բուն դերմանացի լուսեբական համայնքները:

Վերջացնելով իմ խոսքս պիտի ասեմ, որ սե-
փական կամք է համագործը ունեցող մարդը չէ
կարող իրան երջանիկ համարել անդամ մնալով
դիշեալ համայնքի մէջ:

Լ. Փիրբաղադեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆՐ

ՎԱՊԱՐՇԱՊԱՏԻՅ մեզ գրում են: «Մեր փոքր-
ները շատ կեղտոտ են և սարսափելի դարչաճառու-
թիւն է բոլորում այն բճեբլոց, որոնք գոյացել են
հրապարակներում ու փոքրոցներում և որոնք աը-
գելում են բնակիչներին նոյն իսկ անց ու դարձ
անկուտ: Առ կը լինէր մի ըսնի լապտերներ վա-
ռէին վաղուցներում դիչը ժամանակ: Մարտի
8—11 ձիւն եկաւ մոլո մօտ և նորից հա-
րուածեց շինականներին, իսկ գիշերով աւ առա-
ւօտից սառնամանիքները յուսաճատութիւն են
բերում բոլորին վրա, սողկոկով մեզ նսոյց վա-
ռելը դնել, այն էլ թանգ դնու: Շինականի տա-
ւար և ոչխարը կտորտում են քաղցածութիւնից
ձմռույց երկարելու պատճառով:

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏՅՑ մեկ զորւմ էն: Չնր Լրագրի
№ 25-ի մէջ կարդայմք թէ տեղիս դատաստանական քննիչի բնակարանը կողոպտուի է: Բայց այդմի լսում էնր թէ Լրատուն փոքր ինչ չտալի արդիւթեյ է լուրք, որովհետեւ Սարգիկոյի տա-

Նոյց դողերը տարել են միայն մի երկու, երեկ
 Հնչյուն բաներ, իսկ միւս, առեւի մեծ արժէք ունե-
 ցող իրեղէնները մնացել են իրանց տեղում:

ՄԵՐԵՆԴԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ գիւղից մեզ գրում են՝
 «Այս օրերս ճանապարհ էլինք զցում մեղանիւր
 բաժանիւող զաւառապետի օդնական պ. փերս
 մեանցին, որ այժմ Ստրմաւուրի զաւառապետ
 նշանակված: Իր եօնքանայ պաշտօնավարու
 թիւնն ժամանակ փերումեան սերկի եղաւ ժողո
 վրդին: Բաժանվելու միջոցին մեր հասարակու
 թիւնը ցոյց տուեց փերումանցին որպէս բարեւ
 խիղճ դըրծողին իր երախտադիտութիւնը մի հա
 մեստ ճաշով, որին ներկայ էին՝ հօգեւորակա
 նութիւնը և տեղիս պատուաւոր անձինքը: Հա
 յի ժամանակ անվերջնաւի էին համակրակա
 ցելքները և անկեղծ համակրութեամբ լի ճառե
 րը»:

ՊԵՏԵՐԳՐՈՒԴԻՅԻ մեղ զրուժ են: Վլաստիլ չնոր հով մի քանի վաճառականների աշխատութեան կողմաստան և անդրկողկասան զինինքը սկսու են բաւական տարածովին գտնել մայրաքաղաքը թէ ուս և եթէ տարաքղի հասարակութեան մեջ Լուսջ ամեն տեղ բաւական թերահաւատութեամբ կ'են զիբերեքելում դէպի հայ վաճառականներ ծախած զինինքը, որովհետեւ միժ մաստաղ այն զինինքը իարբալոված էին լինում և շատ զը ժուար էր գտնել մայրաքաղաքում մաքուր և ան խառն կողկասան զինի: Խոյ այժմ տեղիս հայ զինվաճառները իրանց աղիւ առուստուրով կըր կին բարձրաքրին հայն անունը մայրաքաղաքը հասարակութեան աչքում, և մանաւանդ անդր կողկասան զինինքը սկսեցին մեծ ընդունելու թին զանել այստեղ: Կարելի է ասել որ այժմ մայրաքաղաքի ոչ ոյ ինձիցը, ոչ ոյ ճակչերէն չէ անցնում առանց անդրկողկասան զինինքի:

«Գաւ. Ծոյրնիւ» լրագրիւ լսել է որ մինչ
10 մարտի զինուորադրական կոչնադրերում ցու-
ցակցուրիւմ են արդէն Թիֆլիսի մէջ 467 երե-
տասարդիւնք, որոնք ծնվեցան 1866 թվին և ո-
րոնք ներթափրկելու են զինուորական պարտաւո-
րութեանը:

«Մշակի» անցեալ համարի «Հեռագրներ» բաժնում մարտի 18-ից ստացված Պետերբուրգի հեռագրում փոխանակ ղինկրալ Չ է Ր ն ի ա ե ղ սխալմամբ ստրված է կղել գհներալ Չ է Ր ն ի ա ե ղ:

[illegible]

Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են, որ լուրերին նայելով շուտով Ռուսաստանում կը լինի ընդհանուր ժողովրդագրություն։ այդ ժողովրդագրությունը կը լինի նոյնպէս և Անդրովկասում, և Բալտեան նահանգներում։

Դնորհակալութեամբ առաջանք Ղազարոս քահանայ Գլխեկեանից նրա ձայնադրած «Քննարկի մասնակալան» գրքոյցը, որ պատճառակալ է իր մէջ երգեր, պարերգեր և աթօթներ փոքրահասակ մանուկներէ համար Արդարանի ներդաշնակութիւնը կազմակէ է պ. Մ. Նիմայեան Գրեգորեան տպարանէն է Պետերբուրգում, Սիբիրիաի տպարանում հերկայ 1887 թիւին Ծախիւում է Թիֆլիսում Զ. Ստալանաճանի կրթաշտական դրամատիկի մէջ Գինք 2 բուրլի է։ Այդ երգարանի մասին մինք աւելի համարմանաբար խօսում ենք «Մշակի» Ներկայ համարի առաջնորդութեամբ

Մենք լսում ենք, որ պ. Աղամյանի հրապարակական դատախոսությունը Հելսյուկիի զրուածներին մասին կայանալու հէ:

Մարտի 11-ին և 18-ին պ. Մարտիկ Կարդազ
իւ երկրորդ և երրորդ հրապարակական ձրի դա-
մայտաւթիւնը Գիւղեմարայի մասին: Երկրորդ դա-
մայտաւթիւնն մէջ պ. դաւախօր խօսեց այն մի-
ջոյնները և նախապատրաստութիւնները մասին:
Երրորդ ձիւր պատկերացաւ արեւմտեան Նեոստաւրմ

Ֆիլիսթերայի ղեմ՝ Կուսուր համար, և որոնց հա-
մար շատ անգամ գումարովեցան զանազան կոնց-
րէնսեր և ժողովներ։ Մինչև այժմ՝ զորո՝ են զըն-
վում հետևեալ միջոցները Ֆիլիսթերայի ղեմ՝ ա-
ռանց ոչնչացնելու խաղողի որթերը, ա) Ֆրանսի-
սկայն քիմիկոս Տէնարի առաջարկութեամբ ծրծր-
բային ածխածին, բ) Ֆրանսիացի քիմիկոս Դի-
մալի առաջարկութեամբ 1871 թականից սկսա-
զորո՝ է ածվում ծծմբա-ածխածնային կալի և
միջլ այլը, Ֆիլիսթի առաջարկած շուրջ Պէտր-
նկատեղ և այն որ թէ և այլ բաղադրութիւններ
բաւական ոչնչացնում են Ֆիլիսթերան, բայ-
մի և նոյն ժամանակ մեծ անցարմարութիւնե-
ն ներկայացնում, այնպէս որ մինչև այժմ Ֆի-
լիսթերայի ոչնչացնելու համար մի արմատական
միջոց գտնելու հարցը ղեռ վերջնականապէս չ
լուծված։ Երբորդ դասակոսութեան մէջ պ. դա-
ստիստը խօսեց այն վիճամների մասին, որ տուե-
լիսթերան խաղողի մշակութեանը և զինկզոր
ծութեանը Այդ վեճաբ գլխաւորապէս ընկել
Ֆրանսիայի վրա։ 1869 թականին, այսինքն Ֆի-
լիսթերան գտնելու առաջին տարին, Ֆրանսիա-
արտադրում էր 568,000,000 վեքոր գինի, խաղո-
ղի այգիները բոնում էին 2,200,000 դեսե-
տին հող։ Ֆրանսիայի բնակիչներէջ 3,000,000-ը
պարագրում էին զինկզործութեամբ։ Այդքան
գինու միայն 60% էր արտահանում, իսկ մնա-
ցածը զորո՝ են զնվում տեղական գործածութեան
համար. 1875 թականին Ֆրանսիայում գինու
անսովոր առատութիւն կար։ Տարաբաղաբա-
սկսած 1875 թականից զինկզործութիւնը Ֆրան-
սիայում սկսեց քիչ-քիչ ընկնել Ֆիլիսթերայի տա-
րածվելու պատճառով. և այդ անկումը հաս-
այն աստիճանին, որ Ֆրանսիան սկսեց օտար եր-
կիրներէջ գինի բերել։ Այդ բերելը գինին Ֆրան-
սիայում սկսեցին արհեստական ճանապարհերով
կերպարանափոխել, և իբրև իսկական ֆրանսի-
կան գինի արտահանել և բործածել. դրա հե-
մարտին թէ Սպանիայէջ, թէ Թուրքիայէջ, թէ Ի-
տալիայէջ և թէ Գերմանիայէջ Ֆրանսիան մե-
քանակութեամբ սկսեց չա մ է չ բերել և զին-
պարտատեղ 1880 թականին 62,000,000 ֆրան-
կի չամբէ բերվեցաւ Ֆրանսիա։ Համեմատելու
և երօպական միւս երկրներին հետ, միայն Ֆրան-
սիան է, որ ահագին վնասներ կրեց Ֆիլիսթերա-
յից, որի պատճառով զինկզործութիւնը շատ ըն-
կաւ, հազարաւոր մարդոց աղքատութեան պատ-
ճառ. լինելով։ Ֆիլիսթերան երևացել է եւրօպ-
կան ուրիշ երկրներում էլ, բայց առանձին վնա-
սներ մինչև այժմ չէ տուել. բայց չը նայած դրան
մեծ երկրից կայ Ֆիլիսթերայից ամբողջ Եւրօպայ-
ին ինչ էրեք կան միջոցներ ձեռք չառնվա-
նրա ղեմ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Թէև անդիլական կառավարութեան այժմեան պահպանողական դեկավարները աշխատում են մի լիզբը լուծիման պահպանել իրանդիայի վերաբերութեան իրանց ձեռք առած արտասովոր միջոցներին մասին, բայց և այնպէս իրանդիան իր ազգաբնակչութեամբ, իր անտեսական անկումով և յուսահատութեամբ մի կենդանի բողոք է պահպանողական մինիստրութեան ընծած դիրքի դէմ, և այդ բողոքը անդադար արտայայտւում է այս կամ այն ձևով։ Ազգաբնակչութիւնը շարունակում է թշնամական ցույցեր անել իշխանութեան ներկայացուցիչներին դէմ, կալուածատէրերին և կապալառու դիւղաղջներին մէջ տիրապետում է կատաղի թշնամութիւն և առեկտրիւն։ Այլու՝ «ծածառները» օգտուելով իշխանութեան անպակշտութիւնից՝ շարունակում են աքսորել աղքատ և բաղքած ընտանիքներին, որոնց միակ յուր և ապականը այն Հայրենասէր Միւլթիւններն են, որոնք թէ նիւթական և թէ բարոյական անվարկութիւն են ցույց տալիս զիւզական դատաւարդին։ Դողդիմի դրութիւնը այնքան ծանրացաւ, որ մինչև անգամ հողերակալութիւնը սկսել է խառնել բազաբական-հողային հարցերի և շարժամներին մէջ, արձակ կերպով դիմադրելով Սալթսթրէիի մինիստրութեան ձեռք առած ճնշող միջոցներին և նախադիմիւն Պահպանողական մինիստրութիւնն էլ իր կողմից փոխանակ աւելի դրական միջոցների դիմելու՝ իրանդիան խաղաղացնելու համար, նորաբան օրինադիւր է և առաջարկում արտասովոր նախադիմիւններն և այն էլ ամբ

ալիսի օրինադրձեր, որոնց նպատակն է ճնշել լուսին խաղաղացնել իրլանդական չարժումները խառնակութիւնները: Այսպիսի օրինադրելի մշտնապէս չարքն ներկայացուցեալ պարլամենտին մարտի 17-ին: Իրլանդական խղճարնակութեան մասը այլ ևս անկարող լինելով տանել այդ տնտեսական և բարոյական հարուածները՝ թողնում է իր բնիկ հայրենիքը, և դադարում է դէպի Ամերիկա, որոնք իսկ դէպի հեռու Աւստրալիա, սուրբ մաս չը լինելու համար, կարողանաւորուի և նրա սոցալական իշխանութեան բռնութեան տակ չտանջվելու համար: Այդ հալածեալ-դադարեալներն ի թիւը տարուց տարի աւելանում է. 1876 թիւը նրանց թիւը 37,587 էր, ինչպէս այդ երևում է պարլամենտին ներկայացրած պաշտօնական զեկուցումներով, իսկ 1886 թիւն ուղիղ տասն տարուց յետոյ այդ թիւը հասաւ 63,416-ի: Գամի կենդանի փաստ է, որ ինքը իր մասին ամենապերճաբոսո կերպով վկայում է, և կարօտ է այդ դրուժներին... Հասկանալի է թէ ինչպէս խղճարնակութեան ժամանակ զգատամոտ կուսակցութիւնը՝ մասնաւոր զգալութեամբ՝ իրլանդիայի այդ անձնուէր պաշտպանը, չէր կարող ստանաւորտ աչքով նայել կատարվող իրողութիւններ վրաս: Եւ արդէն վերջին լուրերով, որոնք զգալուն լճողման, երևում է, որ Գաղտնի կրկին սկսեց արժարձել իրլանդիայի ինքնավարութեան ինքնավարութեան համար հարկաւոր է համարում հաշտութիւն կայացնել արմատականներին հետ, — լայն է արնայէն համաճարել ձերուճին բողոքովին անհնարին է համարում այդ հաշտութեանը զոհել ինքն ինքն սկզբունքը, որը միայն կարող է հիմք լինել իրլանդական ազգայնականութեան ճշմարիտ բարձրութեան: Գաղտնի իր այդ համոզմունքը նորից յայտնեց նորերում հրապարակական կերպով, աւելացնելով, որ չափ չուտով ինքը անլիսական ազգը կը յայտնի իր կատարեալ համակրութիւնը և համաճարնակութիւնը դէպի իրլանդական ինքնավարութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ԿԻՆԻԿԻԱՅԻՑ

Այնթապ, 20 փետրվարի

Կիլիկիայի 200.000-ի մօտ հայերը, Տարսուս, Եփեսոսի և Մելջերիականի մէջտեղը տարածված՝ ամենամեծ մասամբ զուրկ են այժմ մայրենի լեզուի գիտութենէն, և օրըստօրէ, չնորջկան տեղական արմատացեալ տղիտութեան և Կ. Պօլսի դորմիլէնքու անտարբերութեան՝ ազգային արջանակէն հեռանալու և օտար կրօնցեանքու փառալը մտնելու վտանգին մէջ են Կիլիկիայ, իր արշապահայրական դիրքով, արդի սահմանափակ լիւծակէն մէջ խել, մեծամեծ առաւելութիւններ ընդ, որպէս մի յարմար առաքարէ՛լ վաճառականական, երկրագործական, հանքագործական, ձեռագործական և ուրիշ տեսակ շահաւէտ զբաղումներու, սակայն, զմեղադարար, յայտնի պատճառներով հայ ժողովուրդը անկարող էր մնալ այս նախան առաւելութիւններէն օգտուելու։ Շատ դժբալ է արգարև տեսնել, որ Կիլիկիայի մէջ՝ Ալեքսանդրիայի և Մէրսինի շրջոյ մը նաւահանդիսարանը, Ատանայի բամբակը, Մարաշի վայոյը, Զէյթունի և Կաճընի հանքերը, Ալեքիստի և Կիլիկիի եւաղործ և կերպանակը, Քիլիկի ձէթը, Եփեսոսացոց դաւառին խաղողն ու սկիտախը և ատեն ման հարստութեան անհամար միջոցները, իրօնական շահու աճաղին աղբիւր լինելու՝ հաղիւնեղայինընդուն օրապահիկը կը հայթայթեն։

Եթէ՛ անհետսական կարգութիւնը մէկ զի թողալ իրաւունքներն-իրօնական տեսակէտէ՛ գիտնելը, ժողովուրդը աւելի վատ կայութեան մէջ կը գտնուի։

Եղհանարայէս։

Վրդարեւ, Տաճկաստանի մէջ ամեն զուտաէ ա-
լիկ Վիլիկիան կը տեսնենք, օտար կրօնական
բողոքազանդայի յաջող ասպարէզը Վաթօյիկութիւն,
դպրակաւութիւն և անդլիկանութիւն՝ զլիսառ-
պէս աստի ծառաւոր գտած են, ու ամեն տե-
ւեւ աւելի Վիլիկայի մէջ կը տեսնուին օտար մի-
օնարները ու պատկերներ ու ամեն համար շքեղ
ակարարներ, հողեր վարարարները, մանաւան-
առ լիւթներու կողմէն և այլն և այլն ու ճշմա-
տն ասելով, սոյն հաստատութիւններէ դուրս
զան ընչ շատ բանդէտ երիտասարդներ, որոնք
և իրական կրթութիւնէ և հայու անհրաժեշտ
կրթութիւնէ զրկուած, սակայն մեր ապիկար հոգե-
կալականութիւն անհամեմատ օտար պատարաստու-
ածի պատարաստութիւն երեւ աստի և կամ

տալիչ կը տարաճուին ամին քաղաք ու զիւր
կը մտնեն ամեն տուն կամ հիւղ և ռամիկ ամբ
խին կրօնական ջիղը պրդուելով «Տեղովը խօսքը
կը քարոզեն և կը հեռագնեն զայն հայակա
մլակ կապեն—եկեղիցայ իշխանութենէն, շին
լով զայն մի անգոյն ու անորոշ արարած, որ պ
ու կը մոռնայ ս. Լուսաորդի աշն ու Սիսի կ
թղթիկէն խաչ ու կեղծից կուրօքէն խոնարհ
պատշաճն եռալարիկ խոյրին կամ ամբիկաց
մոլիւսանդ միսիօնարին առջև: Եւ այս տխու
երեւութից դէմ, Սիսի կաթղթիկիստարանն ո
Պօլսոյ պատրիարքարանը, որոնց նուիրակա
պարտաւորութիւնն է անմիջական դարման տա
նել և ազգին հոգւոյն սպառնացող այս վտանգ
ները վանել՝ անհոգ կամ անկարող կը մնա
և տեղական գործիչներու, ճիշդն ալ անբաւական
կը լինի:

Սակայն երբ մանրադննին փորձեցրով ու լուր
խորհրդով կիլիկյայի աղբայիններուն ներքևի
կարողութիւնն ու ընդունակութիւնը և երկրի
բազմադիմի առաւելութիւնները ի նկատի առ
նենք, ինքնին պիտի իմանանք թէ որպիսի ծան
կատարանաւորութեան ներքեւ կը մնանք իբր
այս՝ դեռ ևս անտարբեր կենալով զէպի կելի
կիս:

Եւ խոնարհաբար կարծիք ունիմ, թէ Նիկիիկոս
ժողովուրդը եթէ ունենայ խնամատար առաջնորդ
ներ ու անկեղծ գործիչներ, իր մտաւարական
բարոյական շատ մը բարեկամանութիւններով
աշխատասիրութեամբ, ճարտիկութեամբ, սրա
մէ զգրկեամբ և ալլան, քիչ ժամանակի մըէ կրնա
մեծ գորդադրուի տայնա:

Այս ասոյն խնամքն ու հոգածութիւնը չը կրնա լով ամենպէս Կ. Պոլսոյ աղգալին մարմիններէն ու երկրաւարներէն, կը համարձակւիմ ներկայցանալու ձեր միջնորդութեամբ ռուսահպատակ մեր եղբայրներուն և մի վայրիկ ուշադրութիւն ինկրէն հետեւեալ ծրագիրն վրա, զոր իբրև մի առաջարկ, հարեանցի կերպով կը պարզեմ անասալիս:

Վիլիլիայի մէջ, յատուկ դործունէութեամբ, ժողովրդին աղքատիքն և կրօնական արհեստական և եկեղեցւորական պէտքերը տակաւ առ տակաւ հոգաւոր համար մէր ընկերութիւն կազմել ու Ամեն ինչով լազարքը կիրարկեմ ընկերն, ամրոշջ դաւաւրին հետ յարաբերութիւն հաստատուի:

Այնթապ, թէև աշխարհագրորէն Ալիլիկայի
կենտրոնէն փոքր ինչ հեռու է դէպի հարաւային
արևելք, սակայն շատ մը նկատումներով յարմա-
րադրէն կենտրոնն է գործելու:

Այնիմալ բաղադրը ունի 42,000 ընկալիչ, որը 16,000-ը հայ լինելով, սոյն հայտը մեջ 4000-ի լավոր բողբոջական, կաթիլովիկ և անգլիական եկեղեցիներու կը պատկանին: Փաղաքը առևտրական հնգարժակ գործունէութեամբ, ջրին առատութեամբ, օդին մաքրութեամբ և այլ տեղական արարարութեամբ՝ օրըստօրէ զարդացման մեջ լինելով՝ Մարաշի, Ատանայի, Զէյթունի, Հաճնքի, Սիւրի, ինչպէս նաև Հաշ-լեթան ցիւղերուն լիցայ ընդ զիւրա հերգործիկ կրթական գործունէութեամբ: Այս նկատումներով էր նաև, որ Կիլիկիայի արդի Տ. Մկրտիչ կաթիլովկար 13 տարի առաջ Կիլիկիական զինթրօթիկ զգլորց մը հաստատուելու համար Այնիմալ բաղադրը ընտրեց, ուր —4 տարի կ'ը շարունակեց: Այս բաղադրին մեջ նաև տալը կրօնական ընկերութեանց կ'ընտանները:

Այնխնայի մեջ ըրողքականներն ունին 3 եկեղեցի, մի կոլեջ ըսրծքադոյն կրթութեան, արջմանց մի ձնաբան, մի քիշկական դպրոց, մի Խանդանոց, մի ողբանոց, շատ մը նախակրթամաներ և այլն: Երեք տարի յառաջ անդլլաքի մը ռուբլիք մի ոսպարական մամուլ: Սոյն հաստատութեանց մեջ կը կրթուին Երեւիկայի և Հայաստանի դանադան քաղաքներէն երկուստասարդներ և յիւրդներ:

Լատին Ֆրանչիսկաններու ընկերութիւնն ալ յիմապի մէջ հաստատեց մի եկեղեցի եւ լաբօրատու, ուր կը յաճախեն 200-է աւելի երիտուկ հայ անուակներ, ստանալով մերթ ձրի հաղուստ եւ զբանս պէտքեր իսկ։ Կաթօլիկներու շէնքին գեղեցւորութիւնը, ղրկքը, պարտիզը եւ հրապտրիչ դաշտին ծայրը՝ իրանց համար նպատատուոր ազդեւորութիւն կրննն միշտ։

Այնթապի մէջ հիմ դրուած է նաև անդլիական
հոգեւո մը՝ առաջնորդութեամբ Ստեյր Միլարիշ
լիսիպոսին, որ Անգլիայէն հանդամակութիւն
Լրով և «Armenian church reformation associa-
(» անուամբ մի ընկերութիւն կազմել տալով,

նոր հերձուած մը պատճառեց, որ սակայն տ
ղացիներու ազդու ղիմադրութեամբ չը կրցաւ զ
բանալ:

Այս արշավի արտաքին յարձակումներու գե-
րէջ կրնար ընել Այնթապի հայ ժողովուրդը, եւ
մի քանի անգէտ քահանայից միայն պաշտպանու-
թեան ապաստանած՝ և աղգային մեծ կենտրոն-
ներու աջակցութեան զրկուած կը մնար:

Հիտուակայն, ամեն պարագաները նկատելով
օտար ընկերությունաց կողմէն ծախսուած հազար
բաւար լրիւաները, իրկուած բազմաթիւ բարոյի
ները և ճրկապէս բաշխուած թուրքերէն հրատարակ
կութիւնները բազդադէրտով միխթմարական է դա
ձուալ տեսնել որ 3—4,000 հոգու կորուստէ մ
վրջ, կրօնախօսութիւնը դադրած է այժմ Այն
թէ ալ է մէ ջ, չորրիւ տեղացի ոսակաւթիւ ան
ձերու, որոնք աղապին զգացմամբ ու զիտակցու
թեամբ միշտ մաքաւած են այս օտար արշաւան
քին դէմ:

Գալով զործնականին, իմ խոնարհ կարծեօք
սուելի բանաւոր և աւելի դիւրին է; փոխանա
նոր դործի ձեռնարկելու Այնթապի մէջ, աշակցի
Վարդանեան ընկերութեան, որ կը թուլթիւն ծա
ւայելու և եկողեցին պաշտպանելու նպատակ
զրեթէ 25 տարի յառաջ կազմուած անդրանի
կը թախան մարմնին է ի Կիլիկիա, որ կը յարտուե
ցայսօր:

Վարդանեան ընկերութիւնը ունի հոգևորական և աշխարհական ամենազղեցիկ անդամներ: Վարդանեան ընկերութիւնը ասիէ յառաջ երկսեռ մանուկներու կրթութեան համար մեծ գումարներ ծախսելէ զատ, 5 տարիէ ի վեր հաստատած բարձրագոյն նախակրթարան մը 75 աշակերտներ կ'ուսուցանէ: Եւ զրեւելէ առաջին պարժանքն է զաղաքէն հալոյ:

Լինելու թիւը չատ ժամանակէ ի վեր – ներկայ
յացումներով, հանդէսներով, չափահաններու դասա-
րանով, կիրակնօրեայ լսարանով և ուրիշ նմանօրի-
նակ միջոցներով ժողովրդի ազգային-եկեղեցական
զգացումով վրա պահած և մեծ կրօններ է մղա-
ծող տարբեր դէմ:

Այս ընկերությունը հրատարակած է քառորդ
դար յառաջ Թուրքերէն լեզուով Հայաստան
ն հայց եկել եցև ոյ լարդս պետ ու
թիւն մը՝ ժողովուրդը զգուշացնելու համար
տար կրօնական զբերէ:

Վարդանեան ընկերութիւնը 1886-ի սկզբէն ի վիճակուէն սկսած է հրատարակել Մ Ե Ն ա զ ր անունի վրայ հանդէս մը, ազգային, բարոյական, կրօնական եւ քաղաքական հարցերու մը մասին։ Այս անունով հրատարակուող մէջ կը տպագրուէին եւ կիլիկիոյ հասարակութեան հասակաւորը ըլլալու համար թուրքերէն լեզուով կը հրատարակուէին առ այժմ։

Բայց ղոժաղիւաբար, այս ընկերութիւնը, որ արիւրաւոր մանչերու և աղջիկներու մարտը հաւերէն տրոկեցուցած և 20 տարւոյ մէջ 250 հաւար զրուխ՝ մօտ դումար մը ծախք է ըրած աղային կրթութեան խնդրոյն՝ այսօր անկարող կը դառնի աւարտելու իր ուսումնարանին շէնքը, որուն ձեւնարկած է 7 տարի յառաջ և ստիպված է ստորին յորկը գործածել ուսանողաց համար արդէս դատարան և սերտարան:

Ուրեմն Այնթապի առաջին սեփեյն է այս վարարանի շինութեան աւարտումն, որ օտարներու մի տասնեակ վառւաւոր հաստատութեանց էմ պիտի կարենայ ներկայացնել հայութիւնը: Այս շէնքը, ընդունելով իր մէջ Կիլիկիայ զանազան շաղաքներէն և զիւղերէն ուսանողներ ևս, պիտի ամբողջի կենտրոնական ուսումնարան մը, պիտի դրոշմօծի նաև իրեն հասարակութեան արան, գիշերօրյան դասարան, գրադարան և Վիեննայի հանգիսի խմբագրատուն:

Այս տարածարանի մեջ պիտի հաստատուի և մի պ ա ր ա ն, որոշ արտօնութիւնը ստանալու և ախտից հարկաւոր դումարը հայկթայթիւտ համար ակելութիւնը կ. Պօլիս է գիմած երկու ամիսէ ի եր: Այս տպարանը պիտի արտադրէ կիլիկիոյ ժո- ուրիկնի հարկաւոր դրքեր, թեւթիւք, տեսարակներ, այս միջոցաւ պիտի մարդուի մեր հրատարակնի, որոգրական և լատիս հրատարակութիւններէ -

Այս աղյուսան աղբորոտ փախաղնրն ունենալով
անդերձ, շատ ցաւալի է, որ Վարդանեան ընկե-
ռութեան զբաղման կարողութիւնը չը համապա-
տասնելու առիոյ: Ընկերութիւնը իր տարեկան
հնարաւեալ ծախուց համար իբր ա բ տ ա ժ ի ն
սլ ա ս տ, հաղիւ յաջողած է ձեռք բերել հրիւռ-
աջարկական ձեռնառութիւններն որոց մին է Կ-
լայ Միացեալ ընկերութեանը ամէն տարի նուր-
ը 1200 կտոր զանազորեաննրն, և միւսն է՝ Բարի-

զի Աւելանս Յըանսէզդին տարեկան 300
Փրանդն, Փրանսերէնի ուսուցման համար: Իսկ
Քաղաքին ուրիշ աղջկային հասոյթները հաղիւ թէ-
բաւական կըլլան արդէն հիմնարկուած նոր եկե-
ղանքային շէնութեան և թաղային վարժարանաց
ծախոց, և շատ աղքատ ուսանողներ ալ կան, ո-
րոնք առանց դասազօրի կը մնան:

Հետևաբար Վարդանեան ընկերութեան երկու
անհրաժեշտ և օժանդակուած ան
կարօտ պէտքերն են, նախ՝ ուսումնարանին
շինութիւնն աւարտել և երկրորդ՝ տպարանի հա-
տատութեան պէտքերը հոգար:

Այս երկու անհրաժեշտ պետքերը ի դուռն հանելու համար պետք եղած 500 ոսկւոյ զումարին հազիւ թէ 300-ը կարելի է ձեռք բերել ընկերութեան բոլոր այդ ամուրիներով, բայց միանշա՞ռ այս յաջողութիւնն ունենալէ վերջը ապահով ենք որ հեղորոշութիւն պիտի տեսնուին Նիկիիկայի մէջ աւելի մեծ դուրծը, զորօրինակ, գիւղական զգրոցներ, արհեստական ու երկրաշրջածական ընկերութիւն, հոգեբարկան զգրոց, խնայողական ընկերութիւն և այլն:

Ուստի, ցանկալի էր որ «Վշակի» պատուարժան խմբագրությունն չորս ընե՝ արձագանգ տալու կրկիցեի Երիտասարդի մը Կերամպին բաղձանք-նախուհու, որ անչուռու կը համագաղտասթաճե՝ հա- մայն ռուսերի հայերի զգալիացը ևս, և իբրև վերջին խօսք կրեստ որ ցանկալի է արդեն կազմալ մի ընկերութեան աջակցութիւնը ձեռք բերել, որ նիւթապէս ոյժ տայ Վարդանանի ըն- կերութեան, որպէս զի նոր տարւոյն հետ Դ զը- լուս ինչին նոր ռուսեմնասրանին և նոր տպագրա- յան մեծ ձեռնամուկութիւններն, որը կիւրկիպի մէջ առաջին պիտի ըլլան իրենց տեսնելի մէջ։

ԿԻՐԿԵՑԻ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Աստորո-դերմանա-խտալախան դաշնակցութեան լուրերը նորից սկսել են ուշադրութիւն գրաւել, և վերջին տեղեկութիւնները այդ արդէն իրողութիւն են համարուի:

—Շվեյցարական լանդշտուրմի կադմակերպու-
թեան օրինադիրը, մարտի 12-ին օրէնքի զօրու-
թիւն ստացաւ:

—Այլ ինչեւ կայսրը իր իննսուամեակի շնորհաւորութիւններէ առիթով՝ համարեա միշտ այն միտքն է յայտնում, որ ինքը խաղաղութիւն պահպանելու համար ամեն ջանք գործ կը գնի:

—Բերքը ինչից հեռագրում են, որ շուտով քշվա-
տադին կը ներկայացվի մի օրինադիժ, որը ա-
ռաջարկում է մի քանի փոփոխութիւններ մացնել
Հլգաս-Ն օթարինդայի վարչութեան մէջ:

— ՀՀ առաջին զործակալութիւնը՝ հեռագրում է, որ Լաիկեդոնիայում ապստամբութիւն և յեղափոխութիւն առաջ բերելու համար սահմանազღխելի յոյնները համարեա առաջնակարգ զեր են կատարում:

—Բէկորադից հաղորդում են, որ Աւստրիայի և
Երբիայի մէջ կապւած է պատերազմական դաշ-
տադրութիւն:

— Բերդիւնի լրագիրները մեծ ոգևորութեամբ խօսելով Վլիկենայի իննսուհամեակի տօնախմբութեան համար, յայտնում են, որ խաղաղութիւնը ապա-
ռոված է և ՚ի միջի պալոց, իբրև ապացոյց այդ
խորէ առաջ են բերում այն, որ տօնախմբութեա-
ն մասնակցութւմ էին՝ պատիւ ներկայացուցիչները,
լրագրատ. թղթագրայի փոխաբան, իշխան Հօֆէն-
բէ, և բովանդաց թագաւոր Կարլը։

— Բերդրինից դուռն են, որ Էլզաս-լ.օթարնիդիայի տիրադրայի Բերդրին դալը կապ ունի այն փոխառութիւնների հետ, որ Բիսմարկ ուղում է մոցանել այդ նահանգներում. այդ փոփոխութիւնները շատ շատն են դնաւորութիւն ունեն՝ որովհետեւ Բիսմարկ Էլզաս է ոչնչացնել Էլզաս-լ.օթարնիդիայի աղղղաւակութեան պատառաւարները ընտրելու իրաւունքը: Այդ դժուար թէ կարող լինի գործերին ու կերպարանք տալ. Էլզաս-լ.օթարնիդիայից աւանայուղլած տեղեկութիւններ են արվում ֆրանսիական լրագիրներին, որից պարզ երևում է որ Էլզաս-լ.օթարնիդիան երկար տանել այդ ճշնութեան վէ կարող:

— Բուխարեստից դուռ՝ են, որ Կարլ թագաւո-
րներէն դնալը՝ Վիլհելմ կայսրի իննսունամեայ
թաղադարձի առիթով՝ քաղաքական նշանակու-
թիւն եւ ունի, Բելքլինտս և Վիլհէմպոլմ մտա-
ւորով իւր ունեն Բումբինիան միացնել ենթադրուած
վրլանեան ֆեդերացոյցիլ հետ, որի մասին թէ
Բելքլինտս և թէ Բելքլինտս այժմ շատ աշխա-
տէ կ'են

